

NÚMERO MONOGRÀFIC.

ÚS DE LA TEORIA
LINGÜÍSTICA EN
L'ENSENYAMENT MITJÀ

ÚS DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA EN L'ENSENYAMENT MITJÀ: LIMITACIONS DE LES ACTUACIONS HABITUALS; SOLUCIONS; UNA PROPOSTA D'APLICACIÓ

L'equip directiu de la revista anual *Aula de Lletres Valencianes* ha decidit dedicar un número monogràfic a l'ús de la teoria lingüística en les aules valencianes. Convé remarcar des del principi que, encara que els treballs focalitzen el valencià, les anàlisis i els resultats són aplicables a les altres llengües del sistema escolar valencià. Per tant, esperem que este número de *Aula de Lletres Valencianes* siga tan llegit i debatut entre els docents de castellà o d'anglès com entre els docents de valencià.

La necessitat d'esta publicació està en l'evolució de l'ensenyament de llengües al llarg del segle xx. En eixe període, la docència ha incorporat discursos a fi de posar els alumnes en situacions comunicatives, que és una condició necessària per a aprendre una llengua. Però, en les aules, eixe camí no permet prescindir de la teoria lingüística. Els especialistes en didàctica de les llengües han notat que el recurs als conceptes lingüístics no és satisfactori. Un exemple és la tesi doctoral d'Àlícia Martí (2015) i tota la bibliografia d'especialistes que inclou. (La bibliografia citada en el conjunt d'este número es troba al final, p. 427-438.)

Segons l'estudi indicat, la causa de les limitacions està en la falta de coherència i de sistematització que hi ha en el saber gramatical que exposen als alumnes. En concret, els manuals no solen explicar quina utilitat té en la comunicació

lingüística cada concepte lingüístic a què han de recórrer. De fet, una part de la terminologia teòrica s'usa sense explicar-la. A més, les nocions no s'introdueixen en un orde adequat (anant de les bàsiques -i simples- a les secundàries -i complicades-). L'absència de sistematicitat possibilita actuacions inadequades, com ara caracteritzar un concepte complex recorrent a conceptes que el manual o el docent encara no ha tractat.

No cal dir que les anomalies metodològiques tenen conseqüències negatives en la docència, les quals desemboquen en no comprendre els conceptes. El resultat és memoritzar tèrmens que els alumnes no saben què signifiquen ni per a què aprofiten en la comunicació. Eixa característica comporta que les activitats que afecten la teoria lingüística són mecàniques i rutinàries (repetitives i no reflexives). Notarem que, en un número anterior de la revista, hi ha un treball que corrobora el panorama descrit («Pedagogia i fonaments de la lingüística en un manual d'ESO», de Lucia Aranda Martí, en *Aula de Lletres* 8, p. 107-201).

A partir de l'any 2008, Abelard Saragossà ha acudit amb docents jòvens (Empar Oliva, Sara Martínez Fraile, Sergi Menero Saborit i Ester Palomar Garcia) a congressos de didàctica de la llengua centrats en l'ensenyament de la gramàtica. Tots els congressos han estat organitzats per dos equips d'investigació: el Grup d'Investigació en Ensenyament de Llengües (GIEL, Universitat de València, amb professors de la Universitat Jaume I, de Castelló); i el Grup de Recerca sobre l'Ensenyament i Aprenentatge de Llengües (GREAL, Universitat Autònoma de Barcelona).

Les intervencions en eixos congressos de Saragossà i els seus deixebles han focalitzat les parts de la teoria lingüística. Han tractat la sintaxi, la morfologia, la fonètica i l'ortografia. Cada intervenció té dos seccions. La primera fa una anàlisi de l'actuació habitual en la part de la teoria lingüística tractada. El camí analític s'ha de completar amb una prolongació constructiva: com podríem solucionar les limitacions teòriques mostrades. En conseqüència, la segona secció

de cada intervenció es centra en elaborar una proposta aclaridora. En definitiva, és la dinàmica habitual de la ciència: problemes i solucions.

El camí que ha seguit l'equip investigador valencià ha anat de les parts més bàsiques de la teoria lingüística (sintaxi i morfologia) a les més perifèriques (fonètica i ortografia). En un congrés del 2008, Saragossà i Oliva tractaren la teoria sintàctica. Saragossà desplega l'estat de la qüestió, que és el primer treball d'este llibre («Els conceptes sintàctics bàsics en l'ensenyament mitjà: actuacions habituals», p. 25-56). Oliva oferí una proposta que soluciona els problemes descrits; és el segon article d'este número de *Aula de Lletres* («Els conceptes sintàctics bàsics en l'ensenyament mitjà: alternativa», p. 57-94).

En un congrés del 2014, Saragossà i Martínez Fraile varen fer la mateixa operació que en el 2008, ara aplicada a la morfologia. El resultat són els treballs tercer («La morfologia i els seus conceptes en l'ensenyament mitjà: actuacions habituals», p. 95-115) i quart («La morfologia i els seus conceptes en l'ensenyament mitjà: alternativa», p. 117-138).

Al cap de cinc anys (2019), l'objecte d'estudi varen ser la fonètica i l'ortografia. Menero Saborit desplega «Els conceptes fonètics en l'ensenyament mitjà: estat de la qüestió» (article quint, p. 139-171). Saragossà ho completà amb una proposta positiva («Els conceptes fonètics en l'ensenyament mitjà: alternativa»; treball sext, p. 173-226). En el mateix congrés del 2019, Palomar Garcia feu l'estat de la qüestió de l'ortografia («Els conceptes ortogràfics en l'ensenyament mitjà: estat de la qüestió»; article setèim, p. 227-263), i Saragossà oferí solucions («Els conceptes ortogràfics en l'ensenyament mitjà: alternativa»; treball octau, p. 265-319).

Convé observar que els estats de la qüestió indiquen que les anomalies metodològiques són fonamentalment les mateixes en els manuals, coincidència que fa pensar que la responsabilitat significativa no està en els autors dels manuals, sinó en el lloc a on s'han format (les Facultats de Filologia i de Magisteri).

Per a complementar els huit articles citats, Saragossà ha elaborat un treball titulat «¿Es pot millorar l'ensenyament (gramatical i estructural) del valencià? Una contribució. Motius, objectius i mitjans» (p.323-426). Eixa investigació intenta ordenar i sistematitzar les anomalies metodològiques que apareixen en els estats de la qüestió de la sintaxi, la morfologia, la fonètica i l'ortografia. A més, descrivint limitacions en conceptes concrets deduïx 25 propostes positives. Per tant, el contingut de l'article contesta afirmativament a la pregunta del títol (es pot millorar l'ensenyament del valencià en la part gramatical). El treball també remarca que explicar les estructures gramaticals de la llengua que estudiem facilita la comprensió a l'aprenent, cosa que li aplanà l'assimilació. Això significa que el docent necessita conèixer les estructures de la llengua que ensenya. A més, el treball apunta que el valencià té una personalitat destacada en les estructures lingüístiques. No obstant, els manuals de valencià no solen tractar-ne.

La investigació que tanca este número de *Aula de Lletres* també mostra un aspecte cridaner, ja que s'oposa a la creença que la ciència només avançaria: en conceptes teòrics significatius, Sanchis Guarner (1950) i altres predecessors actuaven d'una manera més simple i més coherent que manuals actuals de lingüística.

Però l'aspecte més destacable del treball és que, situant-se dins del Moviment de Renovació Pedagògica, proposa un camí «autogestionari» per a millorar l'ensenyament del valencià, ja que partix dels mateixos docents. Eixe final quadra amb una constant dels 9 articles que conté este número de *Aula de Lletres*: unir la teoria i la pràctica. En realitat, eixe resultat deriva d'un principi tan simple com formidable: guiar-se per la màxima que no hi ha res tan pràctic com una bona teoria (que era el lema del psicòleg alemany Kurt Lewin, 1890-1947).

Realment, el lingüiste deu tindre interès per l'aplicació de la teoria lingüística a la docència, ja que només les teories coherents i pertinents són simplificables i divulgables. Correlativament, la docència de llengües deu tindre interès per la teoria lingüística, perquè sense teoria no hi ha res a explicar ni res a aplicar. En

definitiva, hauria d'existir una unió forta entre l'estudi universitari de la teoria lingüística i la manera d'ensenyar llengües en les escoles i els instituts.

L'equip directiu de *Aula de Lletres Valencianes* espera que este número de la revista siga útil tant als autors de llibres de llengua com als docents, siga quina siga la llengua que ensenyen.

Ben mirat, este volum de *Aula* és una passa més en el conjunt de treballs que hem publicat sobre com ensenyar el valencià (1), com sol ensenyar-se la teoria lingüística (2), com sol tractar-se la normativa (3), i estudi de problemes concrets de la normativa (4). Em 12 números de la revista, 13 treballs.

1. Treballs publicats sobre com ensenyar (a) el valencià (b-c); a castellanoparlants (d).
 - a. «A la llum del Procés de Bolonya. ¿És superior l'educació superior?», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia*, 2 (2012), p. 25-45, de José Luis González Geraldo.
 - b. «Reflexions al voltant del valencià a l'escola», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 5 (2015), p. 251-270, de Joaquim López Ríó
 - c. «Taula redona. ¿Com podem millorar l'ensenyament del valencià? Reflexions, experiències i propostes de: Taula de Filologia Valenciana, Vicent Moreno Montañés, Rosa Ribes (IES Les Foies de Benigànim), Juli Fenollar (IES José Segrelles d'Albaida), Francesc Company (IES Jaume I d'Ontinyent), *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 5 (2015), p. 271-316.
 - d. «¿Com s'ensenyava el valencià? La perspectiva d'una alumna castellanoparlant», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 4 (2014), p. 287-301, de M. Carmen Barcos Martínez.
2. Treballs publicats sobre com sol ensenyar-se la teoria lingüística.

- a. «Pedagogia i fonaments de la lingüística (oració, nom i flexió) en un manual d'ESO», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 8 (2020), p. 107-201, de Lucia Aranda.
3. Treballs sobre com sol ensenyar-se la normativa.
 - a. «Els pronoms febles: com s'ensenyen i com deuen ensenyar-se», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 4 (2014), p. 29-114, d'Alexandre Ordaz Dengra.
 - b. «¿Com s'enseny la normativa? Una mostra. Primer de batxillerat», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 12 (en curs de publicació), d'Alejandro León Milvaques.
 - c. «¿Com s'enseny la normativa? Una mostra. Segon de batxillerat», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 12 (en curs de publicació), de Mónica Zulema Mendoza Estremadoiro.
4. Estudis de problemes concrets de la normativa.
 - a. «*Pel matí, per la vesprada i per la nit*», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia*, 1 (2011), p. 227-241, d'Eugeni S. Reig.
 - b. «Estudi de les formes *un* i *u* en l'obra de Fabra », *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia*, 5 (2015), p. 143-248, d'Anna Sastre Gadea.
 - c. «Preposicions de superioritat (*dalt, damunt* i *sobre*) en Fabra. Fonaments (1891-1912)», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 6 (2018), p. 131-262, de Joaquim Sanç Ureña.
 - d. «Les preposicions *com* i *com a* en Fabra», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 7 (2019), p. 47-269, de Neus Llorens Pérez.
 - e. «Les preposicions *per* i *per a* en Fabra», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia* 10 (en curs de publicació), de Maria Giménez Serrano.